

# Голас Радзімы

№ 23 (1697)  
11 чэрвеня 1981 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ  
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Цана 4 кап.  
Выдаецца з 1955 г.



СПАЧАТКУ ДЗЯДЫ  
НЕ ХАЦЕЛІ  
ФАТАГРАФАВАЦА.  
АДМАУЛЯЛІСЯ  
НААДРЭЗ: «ЧЫМ МЫ  
ЗАСЛУЖЫЛІ! ШТО Ж  
МЫ ТАКОЕ ЗРАБІЛІ!  
ГАДУЕМ УНУКАЎ,  
ПАКУЛЬ ДАЗВАЛЯЮЦЬ  
СІЛЫ І ЗДАРОЎЕ,  
ТОЕ-СЁЕ ЯШЧЭ РОБІМ  
ПА ГАСПАДАРЦЫ...»  
АЛЕ КАЛІ ДАВЕДАЛІСЯ,  
ШТО ІХ ФОТА ЎБАЧАЦЬ  
У ГАЗЕЦЕ СУАЙЧЫННІКІ,  
ЯКІЯ ВЫЕХАЛІ ЗА МЯЖУ,  
ТО ЗГАДЗІЛІСЯ. ПРАУДА,  
УМОВУ ПАСТАВІЛІ:  
ЗМЯСЦІЦЬ  
ФАТАГРАФІІ І ІХ  
АЗЁР, І ІНШЫХ ВЁСАК,  
ЯКІЯ ЎВАХОДЗЯЦЬ  
У КАЛГАС «ЗВЯЗДА»,  
ШТО У ГРОДЗЕНСКІМ  
РАЁНЕ, І РАСКАЗАЦЬ  
КРЫХУ ПРА  
ГАСПАДАРКУ.  
АБГРУНТАВАЛІ СВАЮ  
ПРОСЬБУ ТАК: «ШМАТ  
ЛЮДЗЕЙ З ГЭТЫХ  
МЯСЦІН У ЧАС  
БУРЖУАЗНАЙ ПОЛЬШЧЫ  
ПАЕХАЛІ ЗА АКІЯН,  
У АМЕРЫКУ,  
У ПОШУКАХ ЛЕПШАЙ  
ДОЛІ. НЯМАЛА УЖО  
ЧАСУ ПРАЙШЛО ПАСЛЯ  
ТАГО. НАС, ВАСІЛЯ  
ХАМКО І МІХАІЛА  
СЕМЯНЯКУ, НАПЭЎНА Ж,  
СЯБРЫ ДЗЯЦІНСТВА НЕ  
ПАЗНАЮЦЬ ПА  
ФАТАГРАФІІ. ДЫ НЕ  
ТОЛЬКІ ПРА НАС  
ГАВОРКА.  
НЯХАЙ ЖА ЎБАЧАЦЬ,  
ЯК ЗМЯНІЛІСЯ НАШЫ  
АЗЁРЫ. ЗААДНО  
І У ГОСЦІ ДА НАС  
ШЧЫРА ЗАПРАШАЕМ...»

[З задавальненнем выконваем  
просьбу Васіля Хамко і Міхаіла  
Семянякі. Фотарэпартаж аб  
Азёрах змешчаны на 3 стар.]

падзеі • людзі • факты

СЯБРОЎСКІЯ СУСТРЭЧЫ  
У СЛАВЕНІ

Дружалюбныя сувязі паміж Беларуссю і Славеніяй развіваюцца паспяхова ў рамках плёнага супрацоўніцтва СССР і СФРЮ. Гэта было адзначана на сустрэчы дэлегацыі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР на чале з намеснікам Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Паляковым з дэлегацыяй скупшчыны Сацыялістычнай Рэспублікі Славенія, узначальваемай старшынёй скупшчыны М. Кучанам. Устаноўлены і расшыраюцца кантакты і дзелавыя сувязі паміж беларускімі і славенскімі прамысловымі прадпрыемствамі, навукова-даследчымі ўстановамі, вышэйшымі навучальнымі ўстановамі, бібліятэкамі і музеямі.

Выступаючы на сустрэчы, І. Палякоў перадаў цёплыя прывітанні славенскім працоўным ад беларускага народа, ад усіх савецкіх людзей. Ён пажадаў ім новых вялікіх поспехаў у сацыялістычным будаўніцтве.

Дэлегацыя Вярхоўнага Савета БССР усклала вянок да манумента Рэвалюцыі ў Любляне, узведзенага ў азнаменаванне гераічнай барацьбы югаслаўскіх народаў супраць гітлераўскіх захопнікаў, за пабудову сацыялістычнага грамадства.

Дэлегацыю Вярхоўнага Савета Беларускай ССР цёпла сустрэкалі рабочыя і служачыя электратэхнічнага завода «Горне» ў аднайменным мястэчку Славенія. У ходзе паездкі па гэтай рэспубліцы дэлегацыя пабывала ў марскім порце Копер, наведвала мэблеваю фабрыку ў мястэчку Жалезнікі, жывёлагадоўчую ферму ў Ракічану, фабрыку гатовага адзення ў горадзе Мурска-Собата. Гасцям з Беларусі ўсюды быў аказаны цёплы дружалюбны прыём.

У выключна сардэчнай абстаноўцы прайшла сустрэча пасланцоў беларускага народа з былымі ўдзельнікамі народна-вызваленчай вайны супраць гітлераўскіх акупантаў у вёсцы Дражгаша ў паўночна-заходняй Славенія.

Дэлегацыя Беларускай ССР абмеркавала з кіраўніцтвам скупшчыны Славенія пытанні далейшага развіцця сяброўскіх сувязей і супрацоўніцтва паміж двюма рэспублікамі.

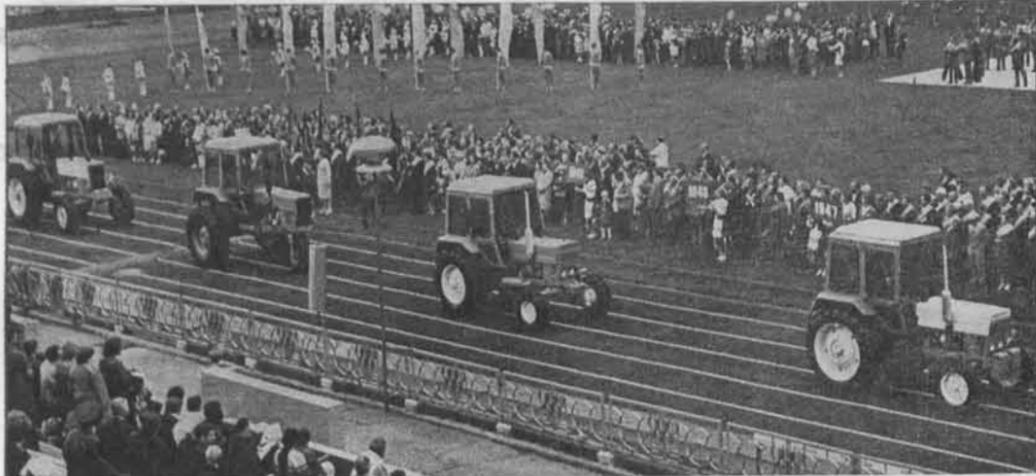
Дэлегацыю прынялі член Прэзідыума ЦК СКЮ, Старшыня ЦК Саюза камуністаў Югаславіі Ф. Попіт і намеснік старшынёй скупшчыны СФРЮ І. Кукач.

ЗНАЁМСТВА  
З РЭСПУБЛІКАЙ

У Мінску гасціла дэлегацыя журналістаў Эфіопіі — слухачоў Міжнароднага Інстытута журналістыкі імя Георгія Дзімітрава ў Сафіі (Балгарыя). У саставе дэлегацыі дваццаць прадстаўнікоў ідэалагічнага фронту маладой афрыканскай краіны.

Госці з Эфіопіі сустрэліся са сваімі беларускімі калегамі. У праўленні Саюза журналістаў БССР адбылася сяброўская гутарка.

Журналісты Эфіопіі азнаёміліся з памятнымі мясцінамі горада-героя Мінска, наведвалі Дом-музей І з'езда РСДРП, Дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, а таксама зрабілі паездку на мемарыяльны комплекс «Хатынь» і на Курган Славы.



Трыццаць пяць гадоў таму назад уступіў у строй дзеючых Мінскіх трактарных заводаў. Цяпер гэта прадпрыемства добра ведаюць амаль што ва ўсіх кутках нашай планеты. Трактары маркі «Беларусь» працуюць больш чым у 70 краінах свету. Прычым, па сваіх тэхнічна-эксплуатацыйных даных нічым не ўступаюць лепшым машынам іншых краін, а ў некаторых выпадках і перавышаюць іх. «Беларусь» — універсальны

трактар, які можа выконваць амаль усе сельскагаспадарчыя работы. 17 залатымі і двума сярэбранымі медалямі адзначаны мінскія машыны на міжнародных кірмашах і выстаўках. Завод — лаўрэат прэміі «Залаты Меркурый». Сёння прадпрыемства — адно з буйнейшых у СССР па выпуску універсальных колавых трактароў. Калі на выраб першых 100 тысяч машын спатрэбілася восем з палавінай гадоў, то ця-

пер такая колькасць выпускаецца заводам менш чым за 14 месяцаў. Вялікае свята, прысвечанае юбілею Мінскага трактарнага завода, адбылося на стадыёне «Трактар». У ім прынялі ўдзел тысячы рабочых прадпрыемства і гасцей трактаразаводцаў. НА ЗДЫМКУ: урачыстасці, прысвечаныя 35-годдзю МТЗ. На стадыёне калона трактароў «Беларусь».

ФОРУМ ХІРУРГАЎ

У Мінску праходзіў XXX з'езд хірургаў СССР. Для ўдзелу ў ім у сталіцу Савецкай Беларусі прыбылі звыш 1 200 дэлегатаў і гасцей з розных куткоў нашай краіны і з многіх зарубажных краін.

На форуме прааналізаваны дасягненні савецкай хірургіі за гады дзесятай пяцігодкі і перспектывы развіцця на адзінаццатую. Абмеркавана праблема «Хірургія пажылога і старога ўзросту».

Шмат пытанняў наспела ў хірургаў, якія робяць складаныя аперацыі на сэрцы, лёгкіх, страўніку, падстраўнікавай залозе. Вырашаліся неадкладныя праблемы дзіцячай хірургіі. І, зразумела ж, традыцыйнае пытанне — новае ў хірургіі. Яно заўсёды прыцягвае вялікую цікавасць удзельнікаў з'ездаў.



Мантажніца Людміла Войніч працуе на Мінскім вытворчым аб'яднанні вылічальнай тэхнікі. Яна была дэлегаткай XXVI з'езда КПСС. За высокую вытворчыя дасягненні Людміла Іванаўна ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны». Многа часу аддае яна грамадскай працы: з'яўляецца дэпутатам раённага Савета народных дэпутатаў, членам райкома партыі. НА ЗДЫМКУ: Людміла ВОЙНІЧ.

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

◆ Значны рэзэрв павелічэння вытворчасці капралактаму, які выкарыстоўваецца для атрымання штучнага валакна, адкрылі хімікі аб'яднання «Азот» з горада Гродна. З дапамогай вучоных Акадэміі навук рэспублікі яны ўкаранілі ў тэхналагічны працэс новы клас медна-магніевых каталізатараў. У выніку тэкстыльшчыкі атрымалі сыравіну для выпуску высакасортных «танкарунных» ніцей. Навінка рэкамендавана для прымянення на ўсіх аднатыпных прадпрыемствах галіны.

◆ Новы метаад апрацоўкі тукавых угнаенняў, які прадухіляе іх злежванне, укараніўца на абагачальных фабрыках Салігорска. Апрацаваныя саставам, атрыманым у Інстытуце агульнай і неарганічнай хіміі Акадэміі навук БССР, яны перастаюць паглынаць вільгаць і не ператвараюцца ў маналіт нават у вельмі сырое надвор'е. Туткі не зліпаюцца ў камякі і раўнамерна раскідваюцца па полі. Яны даўжэй захоўваюцца ў глебе і лепш засвойваюцца раслінамі, што дае больш высокае прыбаўленне ўраджаю.

НА БУДАЎНІЦТВА, РЭКАНСТРУКЦЫЮ І УТРЫМАННЕ  
ДАРОГ У РЭСПУБЛІЦЫ ВЫДЗЕЛЕНА НА ПЯЦІГОДКУ  
1,5 МІЛЬЯРДА РУБЛЁУ

АД ЦЭНТРАЎ  
ДА ЎСКРАІН

Прасёлкі і бальшакі (гасцінцы, тракты), шасе і аўтастрады — гэта дарогі нашай Бацькаўшчыны. Яны неад'емная часцінка нашага жыцця, побыту, нашай памяці. Яны і надзея наша, бо з дарогамі мы звязваем і свой заўтрашні дзень.

Бясспрэчны факт: сучасныя дарогі сталі важнай галіной эканомікі. Цяжка нават вырашыць, на якое месца яе можна паставіць. Без дарог не могуць абсцесіся ні прамысловасць, ні сельская гаспадарка, без іх немагчыма ніякая новая будоўля.

Зрэшты, што такое дарога? Слоўнік тлумачыць: паласа зямлі, прызначаная для руху. І ўсё! Так, усё, калі гаварыць пра дарогі ўвогуле, безадносна да часу і канкрэтных умоў.

Тры гады назад у «Голас Радзімы» была змешчана публікацыя вучоных В. Грыцкевіча і А. Мальдзіса «Ехалі праз Беларусь падарожнікамі». Аўтары даследавалі архівы канца XVIII — пачатку XIX стагоддзяў. Час, вядома, далёкі, і ўсё ж... пачытаем яшчэ раз.

«Дарогі... знаходзяцца ў самым першабытным стане; яны не намнога лепш прасёлачных дарог, што выгінаюцца па лясах; таксама зусім непрыкметна, каб імкнуліся надаць ім акрэслены напрамак; яны часта такія вузкія, што карэта з цяжкасцю можа праехаць... Мاستы, перакінутыя праз рэчкі, зроблены так дрэнна і такія старыя, што здавалася: яны надломляцца пад цяжарам нашай карэты, і мы лічылі сябе шчаслівымі, праехаўшы праз іх без прыгод». Такія ўражанні засталіся ў англічаніна Кокса, які трымаў шлях праз Беларусь па самым магістральным напрамку — з Гродна праз Мінск і Оршу ў Маскву.

Калі я паказаў гэтае выказванне дасведчанаму чалавеку — генеральнаму дырэктару навукова-вытворчага аб'яднання дарожна-будаўнічай тэхнікі [«Дарбудтэхніка»] Ігару ПЕТУХОВУ, ён з разуменнем справы ўсміхнуўся і зазначыў:

— Нічога дзіўнага, даўно тое было. — І запытаў: — А ці ведаеце вы, што да Кастрычніцкай рэвалюцыі нават Мінск не меў шасейнага выезду?

— Хіба? — засумняваўся я. — А тракты — Дайгінайскі, Койданайскі?..

— То былі грунтавыя дарогі — яны, як мы цяпер кажам, не мелі цвёрдага пакрыцця. Дарог шасейнага тыпу на тэрыторыі Беларусі да рэвалюцыі налічвалася 2 041 кіламетр.

— Так дакладна?

— Абсалютна. Магу нават сказаць, дзе яны пралягалі. Гэта кацярынінскі шлях з Масквы ў Варшаву — ён праходзіў на поўдзень ад Мінска, беларускія ўчасткі дарог з Петраграда ў Адэсу і з Арла ў Рыгу. І амаль усё. Астатнія — грунтавыя. Вясной і ўвосень па іх нельга было праехаць — чакалі, пакуль падсохне ці падмерзне.

— Вось, вось; акурат пра гэта пішуць у рэдакцыю нашых замежных суайчыннікаў, якія родам з Брэстчыны. Самыя надзейныя дарогай, успамінаюць яны, быў тойсты лёд на рэчках і балотах...

— Калі, вядома, грэблі, але не надоўга іх хапала: размывалі дажджы, зносілі паводкі.

— Грэбля, напэўна, не ўваходзіць цяпер у пералік дарожных збудаванняў?

— Вядома. Хто з нашых суайчыннікаў даўно не быў на Радзіме, таму, я думаю, цяжка ўявіць сучасны стан нашых дарог. А, між іншым, пахваляцца нам ёсць чым. Я параіў бы пазнаёміцца нашым землякам з аўтастрадай Мінск — Брэст — у краіне яна названа дарогай нумар адзін. Многія ўчасткі яе гатовы, а ўсю закончым у гэтай пяцігодцы. Даўжыня магістралі 340 кіламетраў. Яна мае раздзяляльную паласу, транспартныя развязкі ў розных узроўнях, транспарт можа рухацца ў чатыры рады. Павышаная бяспека руху дазваляе ехаць па такой дарозе са скорасцю да 150 кіламетраў у гадзіну. Падлічана, што эканамічная эфектыўнасць толькі ад павелічэння скорасці і прапускання здольнасці па новай дарозе складзе ў год каля сямі мільёнаў рублёў.

— Як я зразумеў, гэта будзе найлепшая дарога. Знаць, не ўсе такія...

— Але да такіх будзем імкнуцца. Увогуле шасейных дарог у рэспубліцы цяпер 40 тысяч кіламетраў, з іх 15 тысяч кіламетраў — удасканаленага тыпу. Многа гэта ці мала, можна меркаваць па наступнаму факту: па шчыльнасці дарог адпаведна колькасці насельніцтва або тэрыторыі наша рэспубліка знаходзіцца недзе на трэцім—чацвёртым месцы ў Савецкім Саюзе і набліжаецца да ўзроўню развітых капіталістычных краін.

— А канкрэтней...

— Шасейныя дарогі з выхадом на магістралі маюць усе гарады і пасёлкі — ад райцэнтра і вышэй. Надзейныя пад'езды да магістральных шляхоў атрымалі ў апошнія гады практычна ўсе калгасы і саўгасы. Добрыя дарогі будуцца ад Мінска на Магілёў і Вільнюс, у Гродна праз Валожын і Ліду. Зусім унікальнай стане скарасная траса да аэрапорта «Мінск-2». На буйных рэках — Дняпры, Сожы, Бярэзіне, Прыпяці — узведзены або будуцца масты высокай прапускання здольнасці.

— То, можа, хутка і рабіць не будзе чаго?

— Нейкі сэнс ёсць у вашым пытанні. Сапраўды, у рэспубліцы склаўся даволі разгалінаваная сетка аўтамабільных дарог, так што пракладваць зусім новыя будзем усё менш і менш. Але затое наперадзе колькі работы па рэканструкцыі! У будучым усе абласныя цэнтры і буйныя прамысловыя зоны павінны быць злучаны сеткай скарасных аўтастрад. Будучы удасканаленай шляхі да райцэнтраў, невялікіх гарадоў і пасёлкаў, сельскія дарогі... Практычна працэс гэты бясконцы.

— Дарожнае будаўніцтва прыкметна актывізавалася ў 70-я гады. Гэта нечым абумоўлена?

— Патрэбамі народнай гаспадаркі і нашымі новымі магчымасцямі. У краіне хутка расце колькасць аўта транспарту, узмацняецца інтэнсіўнасць грузаватраў. З другога боку, ад-



## ТАК НАРАДЖАЮЦЦА СКУЛЬПТУРЫ

Стромкая дынамічная постаць. У руцэ, адкінутай у бок, — кніга. Натхнёны твар нібыта гаворыць: «Вам, людзі, святло ведаў»... Такім уявіла сабе малады беларускага гуманіста і асветніка XVI стагоддзя Сымона Буднага. Такім і ўвасобіла яго ў статуі, якую мяркуецца ўстанавіць у Нясвіжы—горадзе, які Будны праславіў сваёй выдавецкай і асветніцкай дзейнасцю.

— Гэта адзін з цікавейшых заказаў, які мы выканалі, — гаворыць, паказваючы на гатовы помнік, галоўны інжынер Мінскага доследна-эксперыментальнага завода манументальных скульптур і вытворчага ліцця Леанід Парахневіч.

Мы ідзем па цэхах завода. Леанід Сцяпанавіч расказвае пра маладое прадпрыемства — яму няма яшчэ і трох гадоў.

Слова «завод» міжволі выклікае ў нас уяўленне пра няспынны гул розных станкоў і механізмаў. У цэхах жа гэтага прадпрыемства ціха, як у творчай майстэрні скульптара.

Маю ўвагу прыцягваюць тры невялічкія, каля метра вышыняй, скульптуры, выкананыя ў гіпсе. Цікаўлюся ў свайго экскурсавода пра іх прызначэнне.

— Гэта рабочыя мадэлі для скульптурнай кампазіцыі «Пакарыцелі Андзіжанскага стэпу» — заказ з Ташкента. Пасля таго, як брыгада фарматараў закончыць работу па вырабу павялічаных копіяў, скульптуры набудуць сяміметровую вышыню. Дарэчы, рабочую мадэль для помніка Калініну, які ўстаноўлены на плошчы імя Калініна ў Мінску, скульптар Глебаў таксама выканаў у невялікіх памерах.

Адсюль, з цэха павелічэння, і паступаюць скульптуры ў наступнае вытворчае падраздзяленне — цэх фармоўкі і ліцця. Але здзіўляешся, калі ўваходзіш сюды. Дзе ж тыя скульптуры, што тут адліваюць? Іх не відаць. І толькі, калі даведаешся, што тэхналогія не прадбачана адліўка скульптур цалкам, а па частках, усё становіцца зразумелым.

Гутарым з рабочымі-ліцейшчыкамі.

— Звычайна з цэха павелічэння да нас скульптуры паступаюць па частках. Іх фармуем паасобку і пасля адліўкі манціруем. Помнік у агульных рысах гатовы, — расказвае адзін з лепшых ліцейшчыкаў завода Мікалай Міцкевіч.

Тут жа ў цэху мне паказваюць мноства выкарыстаных форм для скульптурнай групы «Дочкі рыбака», якая будзе ўстаноўлена ў літоўскім горадзе Панявежысе, а потым на зборачным участку я бачу ўжо зманціраваныя скульптуры. Пасля звэркі асобных частак, чаканкі швоў і таніроўкі яны глядзяцца нібыта адлітыя цалкам.

Прадпрыемства маладое, але калектыв яго карыстаецца добрай славай. На заводзе адліваюць не толькі скульптуры для Мінска і беларускіх гарадоў, але і для іншых рэспублік. Тут асабліва ганарацца тым, што нават з Ленінграда, дзе ёсць аналагічная вытворчасць з даўнімі працоўнымі і творчымі традыцыямі, паступіў заказ на адліўку копіяў скульптур для Петрадварца. Значыць, марка мінскага завода карыстаецца павагай, заваёўвае папулярнасць.

— Ядром нашага калектыву, яго гонарам сталі 20 майстроў-ліцейшчыкаў, рабочых былога участка мастацкага ліцця, які доўгі час быў пры Мінскім мастацкім камбінаце, — расказвае намеснік галоўнага тэхнолага завода Сяргей Мардвіненка. — Гэты ўчастак у асноўным выконваў дробныя скульптурныя работы, але тэхналагічныя навыкі, якія набылі там рабочыя, вельмі спатрэбіліся на новым прадпрыемстве.

Завод сталее, набірае сілы, расце слава яго калектыву. Летась тут было выпушчана прадукцыі амаль на мільён рублёў. У адзінаццаці гадоў на прадпрыемстве адкрываецца цэх па рэстаўрацыі манументальных скульптур, участак дакладнага ліцця, дзе будуць адліваць настольную скульптуру для масавага карыстання.

Расшыраецца, прыгажэе наш Мінск. На яго плошчах, сверах з'яўляюцца новыя, адлітыя ў бронзе помнікі, скульптурныя кампазіцыі. Яны зроблены таленавітымі рукамі рабочых Мінскага доследна-эксперыментальнага завода манументальных скульптур і вытворчага ліцця.

Фота С. КРЫЦКАГА.

Анатоль БАЖОК.

## ПАБЫВАЙЦЕ Ў АЗЁРАХ



Перад тым, як расказаць пра сённяшні дзень Азёр, мы папрасілі Васіля Хамко і Міхаіла Семяняка ўспомніць, якой была вёска гадоў пяцьдзесят назад, калі іх сябры дзяцінства адпраўляліся за акіян шукаць лепшай долі.

Ад Азёр да Гродна — усяго 25 кіламетраў. Гэта цяпер «усяго», калі за нейкія паўгадзіны легкавая машына ці аўтобус даімчыць вас да абласнога цэнтра. А вось даўней гэтыя 25 кіламетраў былі такімі доўгімі! Ды і не было ў сялян часу падарожнічаць. Трэба было апрацоўваць зямлю. Нямнога яе было ў вёсцы. У той час, што ні двор, то ўсё беднякі. Здаецца, і палоска невялікая, а колькі марокі з ёю. Не паспееш дзесяціну, другую засеяць, глядзіш — зарос шнурочак пырнікам, пакрыўся свірэпай, як жоўтым дываном.

А куды ж было дзецца беззямельным! Наймаліся ў батракі. Іншыя ж блукалі па свету ў пошуках працы. Трэція удавалася як-небудзь уладкавацца на лесопільны завод ці суконную фабрыку. Але і тут — якія заробкі! Прыйдзе час грошы атрымаць — палову на штрафы вылічаць. Не мірыліся сяляне з такімі парадкамі. «Мы, — успамінае Міхаіл Семяняка, — вялі барацьбу, якой кіравала Камуністычная партыя Заходняй Беларусі. Арганізавалі забастоўкі, мітынгі. Запомніліся антыўрадавыя мітынг у 1924 годзе і забастоўка на лесопільным заводзе ў 1926 годзе. Улады старой Польшчы арыштавалі тады 98 падпольшчыкаў, якіх жорстка катавалі».

У 1939 годзе Чырвоная Армія вызваліла Заходнюю Беларусь. Не паспелі, як кажуча, стаць на ногі, пачалася Вялікая Айчынная вайна. Многія азёрцаў пайшлі на фронт, уваліліся ў рады партызанскіх брыгад імя Аляксандра Неўскага і Ленінскага камсамола, якія дзейнічалі ў тутэйшых мясцінах. У 1942 годзе народныя месціцы знішчылі фашысцкі гарнізон, які размяшчаўся ў Азёрах. Азёрцаў фашысты нічога не маглі зрабіць з партызанамі. Тады яны сталі помсціць мірным жыхарам. На тэрыторыі калгаса «Звязда», нападзеку ад Азёр, стаіць помнік. Ён напамінае аб трагедыі, што адбылася ў вёсцы Шклэнск. Летам 1943 года фашысты знішчылі 67 яе жыхароў, а хаты спалілі. І пасля вайны не было каму адбудоваць вёску. На яе месцы і стаіць помнік. Няма і ў саміх Азёрах двара, які б абышло годамі дамоў, а не хат, крытых саломай, з падслепаватымі акенцамі. Тых самых будынкаў, якія, напэўна, засталіся на ўсё жыццё ў памяці нашых суайчыннікаў, што адправіліся на чужыну многа гадоў таму назад. На тэрыторыі калгаса «Звязда», які мае 7 300 гектараў зямлі, размясціліся Дом культуры, сярэдняя школа, дзіцячы сад на 140 месц, кінатэатр, шэсць магазінаў, чатыры бібліятэкі, два піянерскія лагеры... Будуюцца Па-

лац культуры, 16-кватэрны жылы дом, механізаваны двор. Даўно ў гаспадарцы няма межаў, што раздзялялі вузкія палоскі зямлі. Поле роўнае, як стол. Здаецца, яму і канца няма. На ім працуюць 96 трактароў, 16 зернеўборачных камбайнаў, 49 аўтамабіляў. Гаспадарка мае кожны год адзін мільён рублёў прыбытку.

Заможна жыць калгаснікі. Калі праехаць па вёсках, то амаль што ў кожным двары ёсць тэлевізійная антэна, шмат хто мае калі не легкавы аўтамабіль, то матацыкл. Здараецца, каму-небудзь трэба паехаць у абласны цэнтр ці яшчэ куды, да паслуг калгаснікаў Азёрская аўтобусная станцыя. Аднойчы гошці калгаса звярнулі ўвагу на тое, што пасля заканчэння сярэдняй школы вучні застаюцца ў сваёй гаспадарцы. А калі ж і едуць куды, то каб вярнуцца назад кваліфікаванымі спецыялістамі. Ці ж хапае ўсім работы! Хапае. Патрэбны ў калгасе не толькі паляводы, механізатары, жывёлаводы, але і работнікі культуры.

Шмат яшчэ чаго можна гаварыць пра Азёры і калгас «Звязда». Але праўду кажуча Васіль Хамко і Міхаіл Семяняка: прыязджайце ды і самі паглядзіце, якімі сталі Азёры. НА ЗДЫМКАХ: помнік ахвярам фашызму на месцы вёскі Шклэнск; выпускнікі Азёрскай сярэдняй школы; уборку травы на сілас вядуць калгасныя механізатары; гандлёвы цэнтр у Азёрах; заняткі па веславанню з юнымі спартсменамі праводзіць трэнер Іван ВОЛЧАК.

## Выданні «Голасу Радзімы»



З пачаткам лета рэдакцыя газеты «Голас Радзімы», Беларускае таварыства «Радзіма» часта наведваюць дарагія нам госці. Гэта нашы сябры, чытачы-суайчыннікі з самых розных краін планеты.

Вядома ж, інтарэсы нашых суайчыннікаў самыя разнастайныя: эканоміка, узаемаадносіны людзей на вытворчасці, культура і палітыка, адносіны да рэлігіі ў нашай краіне і многія іншыя праблемы. Прыязджаючы на Радзіму, яны задаюць самыя розныя пытанні, цікавіцца гэтым і ў сваіх пісьмах.

Імкнучыся дапамагчы землякам разабрацца ў не зусім зразумелых для іх з'явах нашай рэчаіснасці, рэдакцыя ўжо на працягу шэрагу гадоў выпускае серыю брашуры з адказамі на пытанні, якія часцей за ўсё задаюцца нашымі суайчыннікамі. Называюцца такія брашуркі «Што? Як? Чаму?», бо іменна з гэтых слоў пачынаецца большасць пытанняў суайчыннікаў.

Надаўна ў «Бібліятэцы газеты «Голас Радзімы» выпушчана яшчэ адна брашура гэтай серыі. Паколькі ў апошнія гады да нас у рэспубліку стала прыязджаць шмат дзяцей і ўнукаў суайчыннікаў з розных краін, для якіх такія паездкі — першыя сустрэчы з Радзімай іх бацькоў і дзядоў і ўсё, што яны бачаць тут, выклікае вя-

лікую цікавасць, але няведанне мовы не дазваляе атрымаць адказы на многія пытанні, брашуркі з серыі «Што? Як? Чаму?» перакладаюцца на англійскую мову. Гэта ўжо другая, выдадзеная ў англійскім варыянце.

— Чаму ў Савецкім Саюзе грамадзянам забаронена мець зброю?

— Што такое вячэрнія школы?

— Як ажыццяўляецца ахова працы ў нашай краіне?

Вось толькі некаторыя пытанні, адказы на якія дадзены ў брашуркі. Чытач даведаецца пра дзейнасць дэпутатаў Вярхоўнага і мясцовых Саветаў нашай рэспублікі, пазнаёміцца з некаторымі аспектамі савецкай сістэмы заканадаўства. Некалькі артыкулаў брашуркі разказваюць аб тым, як высока цэнніца ў нашай краіне праца грамадзян, аб правах працоўных, узнагародах за працоўную дзейнасць. Асветлены таксама некаторыя аспекты адносін грамадства да рэлігіі і веруючых.

Акрамя таго, у брашуркі даецца тлумачэнне асобных з'яў, уласцівых толькі нашай — савецкай рэчаіснасці. У прыватнасці, разказваецца аб рабоце студэнцкіх будаўнічых атрадаў, аб тым, як адносяцца ў нашай прэсе да пісьмаў працоўных і г. д.

Выпушчана брашура ўжо пятая ў серыі «Што? Як? Чаму?». Мы спадзяёмся, што, прачытаўшы яе, вы атрымаеце вычэрпваючы адказы на пытанні аб розных з'явах нашай рэчаіснасці. Натуральна, што ў невялікай кніжачцы проста немагчыма раскрыць усе аспекты жыцця нашай краіны. Таму рэдакцыя мае намер выпускаць падобныя брашуркі і ў далейшым. Мы будзем удзячны, паважаныя чытачы, калі атрымаем вашы водгукі аб гэтай брашурцы. А калі і ў вас саміх ёсць пытанні, што датычаць розных з'яў нашай рэчаіснасці, напішыце нам. Мы пастараемся даць на іх адказы ў наступных выпусках серыі «Што? Як? Чаму?».

Рыгор ФАМЕНКА.

## пішуць землякі

## АЛІМПІЙСКАЕ РЭХА

Надаўна ў нашым маленькім гарадку супрацоўнікі консульскага аддзела Пасольства СССР у Бельгіі паказвалі фільм аб адкрыцці Маскоўскай Алімпіяды.

Фільм меў вялікі поспех. Вельмі шмат глядачоў прыйшло яшчэ раз палюбавацца выдатным спектаклем, які ўжо бачылі ў дні адкрыцця Алімпіяды ў Маскве. Разнастайнасць нацыянальных касцюмаў і народных танцаў сустракалася бурнымі апладысмантамі. А маленькія мішы-алімпійцы, выступаўшы на арэне стадыёна, проста пакарылі сэрцы глядачоў.

Я ўспамінаю, як пасля Гульняў зарубежная прэса пісала, што ў савецкай сталіцы ўпершыню за ўсю гісторыю алімпіяд спартыўныя спаборніцтвы прайшлі на высокім ва ўсіх адносінах узроўні, сумленна, у атмасферы ўзаемаразумення і дружбы спартсменаў розных краін. Маскву назвалі горадам, дзе няма ні насілля, ні забойстваў.

Глядачы ўбачылі і сталіцу Беларусі Мінск — прыгожы і шматлюдны горад-герой.

Мне было вельмі прыемна бачыць знаёмыя вуліцы, дзе я некалі хадзіла з нашымі ўнікамі, якіх суправоджала ў піянерскі лагер Зялёны Бор. Убачаны фільм выклікаў прыемныя ўспаміны.

Хоць Алімпійскі агонь даўно пагас і міша-алімпіец паляцеў далёка ў аблокі, не стрымаўшы на развітанне

слёз, гэтае свята ў многіх застанецца ў сэрцах.

Н. РУДАКОВА.

Бельгія.

## МОЛАДЗЬ ПАВІННА

## ВЕДАЦЬ

Заўсёды з вялікай цікавасцю сачу за ўсімі навінамі з Радзімы. Я вельмі рады, што ў вас справы ідуць добра, усе намечаныя планы паспяхова ажыццяўляюцца. Але асабліва мяне радуе і дае добрыя надзеі на будучае тое, што савецкі народ так паслядоўна і нястомна вядзе барацьбу за мір і шчасце народаў нашай планеты.

І тут, у ЗША, усе прагрэсіўныя людзі змагаюцца і робяць усё магчымае, каб прадухіліць сусветную тэрмаядзерную катастрофу, пагроза якой, на вялікі жаль, навісла цяпер над светам.

Наш амерыканскі Савет прыхільнікаў міру, членам якога з'яўляюся і я, у гэтым месяцы будзе праводзіць мастацкую выстаўку, прысвечаную трагічным падзеям канца мінулай вайны — разбурэнню японскіх гарадоў Хірасіма і Нагасакі амерыканскімі атамнымі бомбамі. Упэўнены, што гэтая выстаўка паслужыць вельмі добрым выхавальным прыкладам для ўсіх, а асабліва для амерыканскай моладзі, што нарадзілася пасля другой сусветнай вайны. Калі моладзь будзе ведаць, якія жахі і пакуты нясе людзям вайна, яна будзе больш настойліва змагацца за мір ва ўсім свеце.

А. КРАШАНІННІКАУ.

ЗША.

## С ФАКТАМИ В РУКАХ

## КРИЗИС ЭКОНОМИКИ — ГДЕ?

Недруги советского народа любят твердить о «кризисе», о «серьезных трудностях» в хозяйственной жизни Страны Советов, рисуя при этом самые мрачные перспективы. За утверждениями об обострении «кризисных» явлений в советской экономике проявляется желание увидеть при социализме те недуги, с какими повседневно сталкивается мир капитала.

С середины 70-х годов Запад переживает самый острый после 1929 года экономический кризис, в то время как советская экономика динамично развивается. В прошлом, 1980 году прирост национального дохода в СССР составил 3,8 процента, в то время как в США было его абсолютное падение примерно на 1 процент. Прирост промышленного производства в СССР был равен 3,6 процента, в то время как в США производство промышленной продукции сократилось на 4 процента.

О превосходстве темпов развития советской экономики говорят такие цифры: в 1960 году Советским Союзом выплавлено 65 миллионов тонн стали, США — 92,1 миллиона. В 1979 году Советский Союз произвел около 150 миллионов тонн стали, а США — 126 миллионов. Или возьмем добычу нефти. В 1960 году СССР добывал 147,9 миллиона тонн «черного золота», а США — 348 миллионов тонн. А как обстоит дело сейчас? В 1979 году СССР добыл 586 миллионов тонн нефти (включая газовый конденсат), а США — 450 миллионов тонн. Мы специально берем данные 1979 года, когда американская экономика только подходила к новому, очередному спаду.

По общему объему промышленного производства СССР занимает второе место в мире, а по ряду позиций — выплавке чугуна, стали, добыче нефти, железной руды, производству цемента и ряда других продуктов — первое место. Быстрые темпы роста экономики не означают, конечно, что у Советского Союза нет своих проблем развития. В частности, удаляются источники сырья и все больше средств требуется для освоения новых месторождений. Неблагоприятные погодные условия нескольких последних лет вызвали известное напряжение в сельском хозяйстве и перерабатывающей промышленности, что сказывается на снабжении населения отдельными продуктами. При всем том благодаря огромной помощи государства сельское хозяйство СССР обеспечило в десятую пятилетку наиболее весомый прирост производства зерна. В среднем за год его собиралось 205 миллионов тонн, то есть по сравнению с девятой пятилеткой на 23 миллиона тонн больше.

Вместе с тем в США за последнее десятилетие было три спада: в 1971, 1973—1975 и 1980—1981 годах. Среднегодовые темпы прироста национального дохода в СССР за десятилетие 1970—1980 годы составили свыше 5 процентов, в США — 2,8 процента, промышленного производства — соответственно 6,1 и 3,1 процента.

В СССР в течение 70-х годов значительно возросли масштабы производства, повысился его технический уровень. На основе последних достижений науки и техники развивались опережающими темпами такие отрасли, как атомное машиностроение, космическая техника, электронная и микроэлектронная, микробиологическая промышленность, лазерная техника, производство искусственных алмазов, а также других новых

синтетических материалов. Только за вторую половину 70-х годов построено свыше 120 крупных промышленных предприятий.

Особенно большое внимание на протяжении последнего десятилетия уделялось повышению эффективности производства, ускорению научно-технического прогресса. В частности, производительность труда возросла почти в полтора раза, продукция машиностроения увеличилась в 2,7 раза, выпуск приборов в 3,3, средств вычислительной техники в 10 раз. Существенно вырос и научный потенциал страны. Сейчас в СССР насчитывается примерно 5 тысяч научных исследовательских институтов, численность научных работников составляет 1,4 миллиона человек, или 25 процентов мировой численности, постоянно растут ассигнования на развитие науки.

На основе увеличения масштабов производства, роста его эффективности и ускорения научно-технического прогресса осуществлена широкая программа подъема жизненного уровня советского народа. Повышена минимальная зарплата, ставки и оклады среднеоплачиваемых рабочих и служащих во всех отраслях народного хозяйства. Особо следует сказать о том, что цены на основные промышленные и продовольственные товары были стабильными. Несмотря на разгул инфляции во всем мире, в СССР плановая экономика проявила способность эффективно противостоять давлению ряда факторов, обуславливающих рост цен. Капиталистическая экономика этому давлению противостоять не может.

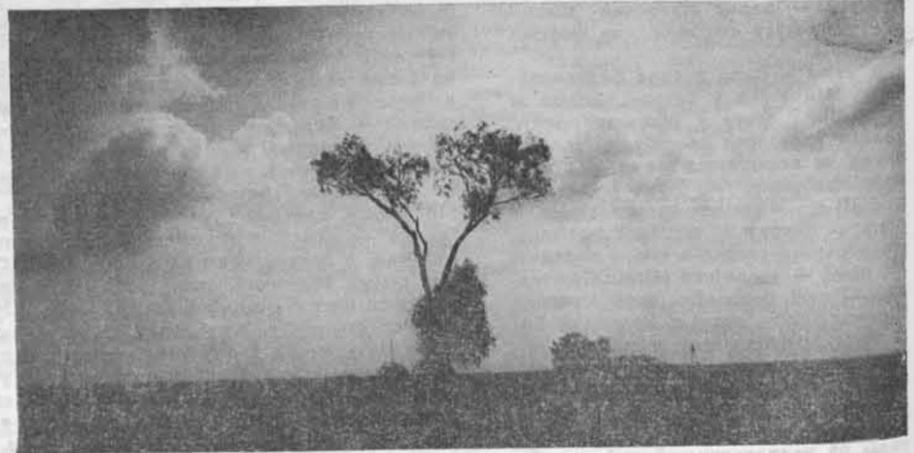
Конечно, было бы неправильно говорить, что в области своего экономического развития США в 70-е годы не продвинулись вперед. Возросли и масштабы производства, обновился ассортимент производимой продукции, повысилось ее качество, быстрыми темпами росло производство прогрессивных наукоемких изделий. Но главное в другом: 70-е годы для США стали периодом значительного ухудшения условий воспроизводства в результате удорожания всех ресурсов, замедления темпов роста эффективности производства и научно-технического прогресса.

Характеристика кризисного состояния американской экономики была бы неполной без учета инфляционного роста цен и безработицы. В 1979 году индекс розничных цен в стране вырос на 13,3 процента, в 1980 году — на 12,7 процента. Уровень безработицы составляет около 8 процентов.

США во все меньшей степени являются сегодня «локомотивом» мировой капиталистической экономики. По темпам экономического развития и научно-технического прогресса обнаружилось отставание США от своих ближайших соперников и конкурентов.

Так о каком же кризисе экономики капиталистических стран, о чем, в частности, свидетельствует положение и перспективы ведущей страны Запада — Соединенных Штатов Америки. В Советском Союзе на состоявшемся в феврале-марте 1981 года XXVI съезде КПСС принята грандиозная программа развития на 80-е годы. Она предусматривает не только внушительный рост производства, но и значительное повышение его эффективности, темпов научно-технического прогресса и жизненного уровня всего населения, всех трудящихся.

(АПН).



Вечарэе.

Фота В. ДУБІНКІ.

На счэту беларускіх комсомольцаў немало інтэрасных дел. В годзі дзясятой пяцілеткі моладзь ўдзельнічала ў рухавіках пад дэвізамі «Пяцілетка эфектывнасці і якасці — энтузіязм і творчасць моладзі!» і «Рабочай ініцыятыве — інженерную падтрымку!». А не так даўно на старонках беларускіх моладзевых газет з'явіўся новы лозунг — «Кажды грам сырыя і топліва, кожную рабочую хвіліну — на службу пяцілеткі!»... В чым сутэ гэтого навіннана?

Рассказывае заведуючы аддзелам рабочай моладзі Цэнтральнага Камітэта комсомола Беларусі Ігорь ХАРКЕВІЧ.

на кожным кілометры электраліній, снабжаючых энергоемікі заводы і цехі, пазволіт эканоміць полторы тонны дэфіцытных сплавов.

Мінскі завод шестерен не даўно адказаўся ад услуг горадскай теплоэлектростанцыі па атопленьні цехов. Здэсь моладзі новатары сконструіравалі і внедрылі сістэму, в котрой іпользуецца отработан-

но ўдзельнічаюць в наўно-тэхнічэском творчэстве.

Более 80 мільянон рублів —такой эканомічэскі эфект даў прамышленнасці Беларусі в 1980 годзі моладзі рабочы-раціоналізатары. Всего же за дзясятую пяцілетку в рэспубліке было внедрено 200 тысяч ізобретений і рац-предложений комсомольцев. Большой размах раціоналі-

Комсомольцы комплексной творческой бригады инструментального цеха Минского автомобильного завода на одном участке, например, внедрились новый технологический процесс, эканоміва прі этом 2,3 тонны дорогостоящей быстрорежущей стали. А на другом участке они освоили выпуск многоместных прессформ, что позволило значи-

по проведению рейда, привлекли к проверке группы экономическое анализа, социологов, общественные отделы кадров, советы молодых специалистов и другие организации.

Надо отметить, что «проектористы» не ограничили простой констатацией фактов потерянного времени и случаев нарушения дисциплины. Они тщательно анализировали причины обнаруженных недостатков и предлагали свои меры по их устранению. Молодежь Вилейского района, например, подытожив результаты рейда, внесла 32 предложения по рациональному использованию рабочего дня. В одном из колхозов этого района за счет нового маршрута, разработанного комсомольцами, сократился порожний пробег автомобилей на перевозке зерна. Казалось бы, мелочь — сэкономлено всего несколько минут. Но стоили-то эти минуты, как выяснилось, полторы тысячи рублей. Такие же дорогие минуты, найденные молодыми рабочими Гродненского прядильно-ниточного комбината, помогли им повысить нормы выработки и благодаря этому условно высвободить семь человек.

В целом же по республике в результате лишь одного рейда «Комсомольского проектора» потери рабочего времени сократились на 15 процентов в промышленности, на 21 процент — в строительстве и на 8—11 — в колхозах и совхозах.

Приведенные факты и цифры наглядно свидетельствуют, сколь важную роль в жизни республики играет молодежь и какой большой вклад вносит комсомол в успешное развитие советской экономики.

## КАК УЧАСТВУЕТ КОМСОМОЛ В РЕШЕНИИ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ЗАДАЧ

# ДЕЛ ИНТЕРЕСНЫХ НЕМАЛО

новый технологический пар, выбрасывавшийся прежде в атмосферу. Полученных источников тепла оказалось достаточно не только для обогрева своих цехов, но и цехов соседнего завода.

И хотя, регулярно подводя итоги республиканского «Похода за экономию», мы действительно подсчитываем граммы и копейки, в конечном счете сумма получается весьма солидная. Например, за последний квартал прошлого года комсомольцы сэкономили более 10 тысяч кубических метров леса, 2 300 тонн серной кислоты, десятки тысяч киловатт-часов электроэнергии.

На промышленных предприятиях, в сельском хозяйстве, в научных и проектных организациях Белоруссии трудятся миллион триста тысяч молодых людей, из них 900 тысяч актив-

заторской работы и привел к появлению комплексных творческих молодежных бригад. Современный молодой рабочий — человек высокообразованный, нередко у него за плечами не только десять классов средней школы, но и техникум или училище. И ему мало хорошо выполнять производственные задания, в совершенстве знать одну-две операции на конвейере. Он ищет более широкое применение своим знаниям и способностям, хочет участвовать в управлении производством. Такую возможность дают ему комплексные творческие бригады, члены которых добровольно трудятся на самых сложных участках и одновременно самостоятельно решают разнообразные задачи, связанные с повышением производительности и улучшением организации труда, экономией сырья и рабочего времени.

тельно повысить производительность труда и обеспечить экономию в 26 тонн металла. И это итог работы только одной творческой бригады. А ведь на Минском автомобильном заводе их уже 40, в республике — тысячи таких молодежных коллективов.

Раціоналізацыя і ізобретатэлыства — доволна эфектыўная форма ўдзелу комсомола в рэшэньні вадзельных эканомічэскіх задач. Но не меншую роль в жыцьні трудоуых калектыуаў іграюць «Комсомольскіх пражэктары».

В прошлом году, например, был объявлен рейд «Комсомольских проекторов» по проверке эффективности использования рабочего времени. В нем участвовали почти 130 тысяч комсомольцев Белоруссии. Они создали при областных, городских, районных комитетах комсомола штабы

## ГАРАНТЫЯ — ДРУЖАЛЮБНАСЦЬ ЛЮДЗЕЙ

Надаўна ў Мінску пабывала група з Вялікабрытаніі. У яе складзе знаходзіліся прадстаўнікі турысцкіх фірм і журналісты, якія прыехалі ў нашу краіну для таго, каб азнаёміцца з умовамі турысцкага абмену паміж моладдзю СССР і Вялікабрытаніі. Мы сустрэліся з двума членамі групы Х'ю РАДЭРЫКАМ, прадстаўніком адной з маладзевых арганізацый, і Майклам ХЕД-КЛІФАМ, супрацоўнікам рэдакцыі адной з англійскіх газет, і паапрацілі іх падзяліцца ўражаннямі аб гэтай паездцы, аб нашым горадзе.

— Я вельмі рады, што пабываў у Беларусі, — сказаў Х'ю Радэрык. — Шкада толькі, што наша знаходжанне тут было вельмі кароткім. Нас усіх проста зачаравалі сваёй прыгажосцю наваколле Мінска, цудоўная прырода.

Сам Мінск робіць вельмі добрае ўражанне, асабліва размах жыллёвага будаўніцтва. Што датычыць саміх пабудоў, то яны цалкам адпавядаюць еўрапейскім стандартам. Мы таксама ўбачылі, як жывуць мінчане, а гэта, па-мойму, не менш важна, чым знаёмства са слаўтасцямі, культурнымі і гістарычнымі месцамі і традыцыямі.

Гасціннасць уласціва ўсім савецкім людзям, але мы чулі і цяпер пераканаліся самі, што мінчане, беларусы — самыя гасцінныя людзі ў Савецкім Саюзе. Асабліва мы былі рады неафіцыйным сустрэчам з моладдзю ў міжнародным цэнтры «Юнацтва», дзе яшчэ раз пераканаліся ў дружалюбнасці беларускіх юнакоў і дзяўчат.

Хочацца верыць, што паездка дапаможа ў будучым маладым людзям лепш даведацца адзін пра аднаго, а гэта прывядзе да паліпшэння адносін паміж нашымі краінамі.

— Мінск мае сваё аблічча, — уступае ў размову Майкл Хедкліф. — Асабліва гэта адчуваеш, калі знаходзішся ў раёнах новабудуўляў. Для Англіі гэта ня-

звычка — шматкватэрныя жылыя дамы. Для нас характэрныя рады невялікіх катэджаў, і нам было вельмі цікава ўбачыць вашы прыгожыя мікрараёны, забудаваныя шматпавярховымі дамамі. Ды і цэнтральная частка горада таксама адрозніваецца ад цэнтраў англійскіх гарадоў.

Мы бачылі новабудуўлі па дарозе ў Хатынь. Па-мойму, гэтыя дамы вельмі цікава пабудаваны. Бо тое, у якіх умовах жывуць людзі, вельмі ўплывае на іх пачуцці, думкі, настрой. Такі тып забудовы, калі людзі жывуць калектыўна, выпрацоўвае пачуццё ўзаемадапамогі, дружалюбнасці і гэта, па-мойму, вельмі добра. Будаўніцтва вядзецца старанна і прадумана, спалучаецца з рэльефам мясцовасці і яшчэ больш упрыгожвае яго.

— Вы ведаеце, што Мінск мае ў Англіі горад-пабрацім Нотынгем?

— Так, мы ведаем, што існуе сістэма параднёных гарадоў — Нотынгем у Англіі і Мінск у Беларусі, — адказаў Х'ю Радэрык. — Па-мойму глыбокаму перакананню, гэта добры шлях для ўмацавання ўзаемаразумення паміж людзьмі. Яны маюць магчымасць пісаць адзін аднаму пісьмы, даведацца, як жывуць, працуюць, адпачываюць. На нас зрабіла вялікае ўражанне, калі ў час наведвання школы мы ўбачылі, якую цікавасць мінскія вучні выказваюць да ўсяго, што адбываецца ў Нотынгеме. У іх ёсць многа пісем, паштовак, сувеніраў, прысланых па пошце з гэтага горада. І хоць я не быў у школах Нотынгема, я ўпэўнены, што падобнае існуе і там. Нам спадабалася, што мінскія школьнікі цікавяцца Англіяй, і мы ўпэўнены, што такую ж цікавасць да вашай краіны праяўляюць і нашы школьнікі.

— Вы наведвалі мемарыяльны комплекс «Хатынь» — беларускую вёску, якая была поўнасцю разам з жыхарамі спалена нацыстамі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Якія пачуцці выклікала ў вас гэта экскурсія?

— У Савецкім Саюзе, як і ва ўсім свеце, вырасла новае, пасляваеннае пакаленне, — з хваляваннем пачаў Майкл Хедкліф. — Але памяць аб жахах вайны не знікне і праз сто пакаленняў. Да таго часу, пакуль людзі жывыя, яны не павінны забываць мінулае, павінны шанаваць памяць пра загінуўшых.

Што датычыць гэтага мемарыяла, ён робіць незабыўнае ўражанне. Помнікі мінуламу павінны быць іменна такімі — кранаючымі за жывое, павінны прымушаць людзей спыніцца і задумацца не толькі аб мінулым, сучасным, але і будучым, аб тым, што будзе з простымі людзьмі, з усімі намі ў выпадку паўтарэння падобнай трагедыі. Маладыя людзі ў Англіі, як і ва ўсім свеце, хочуць, каб падобнае не паўтарылася.

Віктар ЦІХАНОЎСКІ.

## АД ЦЭНТРАЎ ДА ЎСКРАІН

[Заканчэне. Пачатак на 2-й стар.]

былося тэхнічнае перааснашчэнне дарожна-будаўнічых арганізацый, намнога ўзраслі нашы вытворчыя магутнасці. Напрыклад, камплект абсталявання айчыннай вытворчасці «Аўтагрэйд» дазваляе за адзін дзень пракласці да кіламетра гатовай дарогі з цэментна-бетонным пакрыццём. Магутныя бульдозеры, экскаватары, пнеўматычныя каткі, аўтагрэйдэры, асфальтакладчыкі сталі галоўнымі машынамі на будаўніцтве дарог. Новая тэхніка паявілася для механізацыі пагрузачна-разгрузачных работ, напрыклад, фронтальныя гідраўлічныя пагрузчыкі мінскага заводу «Ударнік». Шырока ўкаранена аўтаматызацыя вытворчых працэсаў на асфальтабетонных заводах. Для абслугоўвання і рамонту тэхнікі пабудаваны дзiesiąты буйных баз... Практычна фізічную сілу чалавека на вытворчасці мы не прымяняем: галоўным спецыялістам стаў аператар. Усё гэта дало высокае паскарэнне дарожнаму будаўніцтву.

— А яшчэ дапамагае навука...

— Пачала дапамагаць. Пяць гадоў назад пры Міністэрстве будаўніцтва і эксплуатацыі шасейных дарог БССР было створана аб'яднанне «Дарбудтэхніка». У яго складзе — навукова-даследчы інстытут, праектна-канструктарскі трэст, майстэрні, эксперыментальная база. Недасведчаны чалавек можа падумаць, што на дарозе няма чаго вынаходзіць — будуй, ды і ўсё. Гэта не так. Сучасныя аўтастрады нельга ўявіць без добрага інжынернай службы, без прымянення новых матэрыялаў, арыгінальных дарожных і маставых канструкцый, без тэхнікі, якая выключае ручную працу. На гэта і накіраваны нашы намаганні.

Нам удаецца скарачаць час ад даследавання нейкай праблемы да ўкаранення атрыманых вынікаў у практыку дарожнага будаўніцтва, а гэта як не трэба лепш дапамагае справе.

— З вопыту іншых краін што-небудзь пераймаеце?

— Абавязкова. Цесныя кантакты маем са спецыялістамі Францыі, ФРГ, Польшы, ЗША... Вывучаем і ўкараняем прагрэсіўныя метады арганізацыі вытворчасці, пераймаем арыгінальныя дарожныя канструкцыі, тэхналогію вытворчасці матэрыялаў, набываем матэрыялы і тэхніку, якіх няма ў нас. Актыўна ўдзельнічаем у выстаўках, вытворчых дыскусіях... Карысць ад такіх кантактаў узаемная. Чужы вопыт паскарае вырашэнне сваіх праблем.

— І апошняе пытанне, Ігар Мікалаевіч: што намачаецца зрабіць у рэспубліцы ў адзінаццаці гадоў?

— Неабходна пракласці новых дарог з цвёрдым і ўдасканаленым пакрыццём 1 340 кіламетраў, рэканструяваць 2 800 кіламетраў дарог агульнадзяржаўнага і рэспубліканскага значэння. Акрамя таго, у сельскай мясцовасці прадугледжана пабудаванне 5 900 кіламетраў дарог і столькі ж рэканструяваць.

За пяцігодку мы павінны асвоіць паўтара мільярда рублёў капітальных укладанняў. Гэта немалая сума, і, хачу зазначыць, ад пяцігодкі да пяцігодкі фінансаванне дарожнага будаўніцтва павялічваецца на 20—25 працэнтаў. Такі размах нашай работы, і, вядома, з цягам часу ён будзе нарастаць.

— Дзякуй за цікавую інфармацыю.

Гутарку вёў Мікола ВАСІЛЕЎСКІ.



## У МАСКВУ... ПА АПЛАДЫСМЕНТЫ



Прадстаўнікі тэатральнай грамадскасці Беларусі — частая гасці ў Маскве. На сталічнай сцэне дэманструюць сваё майстэрства як вядомыя калектывы, так і асобныя выканаўцы. Кожная такая паездка звычайна праходзіць з вялікім поспехам. Дзіўнага тут нічога няма. Па-першае, беларускае прафесійнае мастацтва за гады Савецкай улады дасягнула значных поспехаў, па-другое, маскоўскі глядач заўсёды праўле паўшытаную цікавасць да таго, што паказваюць прадстаўнікі розных нацыянальнасцей Краіны Саветаў.

З поспехам прайшла ў сталіцы і нядаўняя справаздача рэспубліканскага Дома работнікаў мастацтваў. У Маскву выязджала прадстаўнічая творчая брыгада на чале са старшынёй прэзідыума праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання, народным артыстам рэспублікі М. Яроменкам. У складзе групы — народныя артысты СССР Р. Янкоўскі і Г. Макарава, народныя артысты рэспублікі Н. Гайда, М. Захарэвіч, Л. Бржаўская і Ю. Траян, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамала паэт У. Някляеў, кампазітар Э. Ханок, заслужаныя артысты БССР І. Краснадубскі, П. Дубашынскі і многія іншыя.

Цікавай была сустрэча беларускіх артыстаў з рабочымі маскоўскай абутковай фабрыкі

«Буравеснік» — аднаго з вядучых сталічных прадпрыемстваў у сваёй галіне. Гасці наведалі цэхі, гутарылі з перадавікамі вытворчасці, далі ў Доме культуры канцэрт.

У камінальнай зале Цэнтральнага дома работнікаў мастацтваў СССР адбыўся вечар «Памяць сэрца». Артысты сустрэліся з удзельнікамі Вялікай Айчыннай вайны — былымі воінамі Савецкай Арміі, партызанамі і падпольшчыкамі, тымі, хто змагаўся з ворагам на тэрыторыі Беларусі. Панавала па-спраўдліваму шчырая, сяброўская атмасфера.

У святы беларускага мастацтва ператварыўся вечар у вялікай зале ЦДРМ, які адбыўся на другі дзень. Гасцей сустракалі дзяўчынкі ў беларускіх нацыянальных касцюмах, запрашалі на выстаўку, дзе дэманстраваліся касцюмы, вырабленыя ў вытворча-мастацкім камбінаце БТА. У фая на сталах ляжалі часопісы, газеты, буклеты, запрашалыя білеты, альбомы з ілюстрацыйным матэрыялам — расказ пра работу рэспубліканскага Дома работнікаў мастацтваў.

Канцэрт пачаўся выступленнем дзіцячага народнага ансамбля танца «Равеснік», што працуе пры Палацы культуры Белсаўпрофа. Хлопчыкі і дзяўчынкі майстэрствам сваім адрозна пакарылі залу. А глядзелі кан-



цэрт рабочыя сталічных прадпрыемстваў, студэнты, прадстаўнікі тэатральнай грамадскасці. Паказваўся ўрывак са спектакля «Трыбунал» па п'есе народнага пісьменніка Беларусі А. Макаёнка ў пастаноўцы тэатра імя Я. Купалы. М. Захарэвіч з хваляваннем працягвала верш народнага паэта Беларусі П. Панчанкі «Край паэтаў», а Н. Гайда выканала арыю Паўлінкі з аднайменнай апэраты Ю. Семянякі... Гучалі народныя песні і песні беларускіх савецкіх кампазітараў.

Два дні, праведзеныя артыстамі Беларусі ў сталіцы нашай Радзімы, яшчэ раз засведчылі, што нацыянальнае мастацтва ў сваім развіцці ўзнялося да значных вышынь і экзамен перад маскоўскім глядачом быў з поспехам вытрыманы.

В. УСОЛЬЦАЎ.

**НА ЗДЫМКАХ:** масквічоў вітаюць удзельнікі ансамбля танца «Равеснік»; са словамі ўдзячнасці ў адказ выступае народная артыстка РСФСР Н. КАЗАНЦАВА; спявае Н. ГАЙДА; Р. ЯНКОЎСКІ, Н. ЧАМАДУРАВА і Э. ХАНОК на абутковай фабрыцы «Буравеснік»; на вечары «Памяць сэрца» выступаюць В. СКАРАБАГАТАЎ і І. КРАСНАДУБСКІ.

Фота У. КРУКА.

### КНИГА ПРА БЕЛАРУСКУЮ ФРАЗЕАЛОГІЮ

# З ЛЁГКАЙ РУКІ ДАСЛЕДЧЫКА

У мове беларускага народа ёсць невычэрпныя скарбы ўстойлівых зваротаў — прыказак, прымавак, фразеалагізмаў, параўнанняў, афарызмаў.

Фразеалагізмы, або фраземы — гэта вобразныя, эмацыянальныя, экспрэсіўныя выразы з цэласным значэннем: **рукой пайсці** — добра весціся, гадавацца (пра жывёлу, птушак, пчол); **следам за дзедам** — па шляху папярэднякаў, так, як рабілі раней; **і след прастыў** — знік бяследна.

Фразеалогія — новы раздзел беларусістыкі, які вылучыўся, склаўся параўнальна нядаўна, у апошнія 15—20 гадоў, але ўжо мае свае здабыткі. Пospехі ў гэтай справе перш за ўсё звязваюць з імем прафесара Фёдара Янкоўскага. Ён упершыню ў беларускім мовазнаўстве склаў унікальную картатэку ўстойлівых выслоўяў. У 1968 годзе вучоны абараніў доктарскую дысертацыю «Беларуская народная фразеалогія», дзе распрацаваў тэарэтычныя асновы фразеалогіі, раскрыў сутнасць устойлівых зваротаў мовы, даў ім усебаковую характарыстыку. Яго кнігі, а таксама шматлікія падборкі, артыкулы, этымалагічныя эцюды — вынік натхнёнай, нястомнай шматгадовай працы таленавітага лінгвіста. Працы прафесара Ф. Янкоўскага атрымалі высокую ацэнку айчынных і замежных вучоных славістаў. Так быў пакладзены пачатак грунтоўнаму і ўсебаковаму вывучэнню беларускай фразеалогіі.

Свае веды, любоў да роднага слова, шчырую вернасць яму Фёдар Янкоўскі шчодро перадае вучням. Сведчанне гэтаму — манаграфія І. Лепшава «Фразеалогія ў творах К. Крапівы» (1976), працы Г. Малажай «Беларуская перыфраза» (1974) і «Сучасная беларуская мова. Перыфраза» (1980) і іншыя.

Нядаўна выйшаў з друку «Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў» Івана Лепшава, яго навуковы рэдактар — прафесар Ф. Янкоўскі. Гэта спроба стварэння даведніка пра паходжанне фразеалагізмаў беларускай літаратурнай мовы. У слоўніку каля 450 фразеалагізмаў, з іх больш за 150 этымалагізаўца ўпершыню.

Пры раскрыцці этымалогіі (паходжання) устойлівых выслоўяў выкарыстаны назіранні і пошукі беларускіх лінгвістаў, фалькларыстаў, у першую чаргу Івана Насовіча, Міхала Федароўскага, Фёдара Янкоўскага. Аўтар звяртаецца таксама да разнастайных слоўнікаў-даведнікаў і фразеалагічных даследаванняў рускіх, украінскіх вучоных, прыводзіць іх думкі. З тлумачэннем некаторых выслоўяў стваральнік слоўніка не згаджаецца і прапануе новук

гіпотэзу. Кожнаму фразеалагізму прысвячаецца асобны артыкул, у якім вызначаецца, ці гэта зварот толькі беларускі, ці ён агульны для некалькіх моў, раскрываецца значэнне выслоўяў, ёсць заўвагі наконт стылістычнай характарыстыкі, прыводзяцца адпаведнікі, паралелі з іншых славянскіх моў, падаюцца ілюстрацыі — прыклады з твораў беларускіх пісьменнікаў, з перыядычнага друку.

Фразеалагізмы беларускай мовы разнастайныя і складаныя паводле паходжання. Большасць устойлівых выслоўяў — спрадвечна беларускія. Яны з даўніх часоў існуюць у мове беларусаў, з'яўляюцца самабытнымі і арыгінальнымі, ствараюць нацыянальны каларыт мовы. Адны з іх узніклі ў беларускай мове, другія перайшлі ў спадчыну з агульнаславянскай і ўсходнеславянскай моў.

Яшчэ ў агульнаславянскую эпоху ўзніклі і ўжываюцца ва ўсіх ці большасці славянскіх моў фраземы **бабіна лета, на край свету, правая рука, заварыць кашу**.

Адкуль паходзіць выраз **на край свету [зямлі]!** Першапачаткова гэта было свабоднае словазлучэнне, яно мела канкрэтны сэнс. Зямля, як даўней лічылі, — плоскі чатырохвугольнік з дахам-небам, а край свету — месца, дзе неба сыходзіцца з зямлёй. Пасля выраз набыў пераноснае значэнне «вельмі далёка»: «Пазваць, пайсці з ім (Васілём) хоць на край свету, к шчасцю свайму!» (І. Мележ «Подых наваліцы»).

Фразеалагізмы, агульныя для сучасных беларускай, рускай і украінскай моў (усходнеславянскія), з'явіліся ў той час, калі ўсходнія славяне жылі супольна: **віламі па вадзе пісана, адрэзаная луста (скіба, кавалак), блёкату наеўся, бярозавае каша, вывесці на чыстую ваду, дарогу перабегчы, дзесятая вада на кісялі, з галавой выдаць сябе, зубы на паліцу класці, і вухам не павядзе, кашы не зварыш, курам на смех, кусаць (сабе) лоці, малако на губах не абсохла, пусціць чырвонага пёня, як у ваду каню**.

Да ўласна беларускіх адносіцца фразеалагічныя звароты, што ўзніклі з фарміраваннем беларускай мовы, з яе развіццём, гэта значыць, пачынаючы з XIII стагоддзя і да нашых дзён: **радзіць рады, да трох не гавары, даць пытку, вомагам вызіць, гула аслапеная, душой загавець, за дзедам следам, і куры не шпичуць, лахі пад пахі, ліслівае цяля, на горкі яблык (збіць), на злом галавы, на хвост (на хвасце) станавіцца, табука важыць, тра-**

## СУСТРЭЧА З ПАЭТАМІ

Літаратурны вечар адбыўся ў Беларускам дзяржаўным політэхнічным інстытуце. Перад студэнтамі выступілі паэты Максім Танк і Рыгор Бардулін.

Намеснік дырэктара Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР У. Гніламедаў расказаў аб сучасным літаратурным жыцці, аб шляхах развіцця беларускай савецкай паэзіі.

## «КРЫНІЦА»

Такую назву мае цэнтральная спецыялізаваная кнігарня Барысава, якая зрабілася са-

праўдным цэнтрам прапаганды літаратуры сярод працоўных. Тут вялікі выбар кніг па ўсіх галінах ведаў.

Калектыў рэгулярна праводзіць выстаўкі і арганізуе кніжныя вітрыны. Вялікая ўвага ўдзяляецца распаўсюджванню беларускай літаратуры. Абсталяваны стэнд «Родная Беларусь», які змяшчае з навінкамі, аформлена выстаўка кніг на мастацтва.

Паклапаціць калектыў кнігарні і аб аматарскіх рэдкіх і старадаўніх кнігах — для іх арганізаваны букіністычны аддзел.

Сяброўскія сувязі мае кнігарня з буйнымі прадпрыемствамі горада, прадаўцы «Крыніцы» — частыя гасці рабочых

піць у нерат, у свет вочы, як жару (агно) ухапіўшы, як пшаніцу прадаўшы і іншыя.

Пераканаўча і дасканала аўтар раскрывае паходжанне шмат якіх беларускіх фразеалагізмаў. Так, у нашай мове ёсць фразеалагізм **вомегам вылазіць (каму)**, які абазначае «адпомсціцца, не праходзіць бясследна»: «Яна ж яму сёння хацела сказаць, што балаўство яго вомегам вылазіць» (М. Лобан). Чаму вомегам вылазіць? Вомер — гэта другая назва расліны балігалоў, лісты і плады якой атрутныя. Даследчык выказвае меркаванне, што спачатку выслоўе, відаць, ужывалася толькі ў праклёнах.

Шмат якія выслоўі — не проста зразумелыя — выразна адчуваецца іх вобразнасць, метафарычнасць: **галаву намыліць, лезці на ражон, напуськаць туману, сядзець склаўшы рукі, зубы загаворваць**. Побач з гэтымі і падобнымі да іх зваротамі ў мове нямала такіх, у якіх страцілася сувяз паміж іх першасным і сучасным значэннем. Гэта словазлучэнні, звязаныя з разнастайнымі былымі павер'ямі, звычаямі, абрадамі, даўнейшым побытам, гістарычнымі падзеямі, судовай практыкай і г. д.

У старажытныя часы людзі верылі ў ведзьмакоў, чарцей, смакоў і іншых фантастычных істот, якія нібыта маглі прыносіць чалавеку няшчасце, гора. Даўно знік звычай забіваць асінавы кол у магілу ведзьмака, каб ён не мог нашкодзіць людзям, а фразеалагізмы **забіць асінавы кол** («канчаткова пазбавіцца каго-небудзь, чаго-небудзь»), што ўзніклі на аснове гэтага звычайна, ужываюцца і сёння ў мове.

Асновай фразеалагізма з **лёгкай рукі** стала былое павер'е, што ў некаторых людзей «лёгкая», шчаслівая рука, яны прыносяць удачу, поспех. Такіх людзей запрашалі зрабіць паслугу. З часам выслоўе набыло пераноснае значэнне «паля чыйго-небудзь пачынання, прыкладу»: «Мае землякі — цесляры, кавалі, адважныя партызаны. Ды гэта ж з іхняй лёгкай рукі гамоняць бары і звяніць крыніцы» (Р. Барадулін).

Некаторыя ўстойлівыя выразы пайшлі з прафесійнай мовы. Агульны для ўсходнеславянскіх моў зварот на **адзін капил** паходзіць з мовы шаўцоў. Выраз набыў значэнне «аднолькавыя, падобныя адзін да аднаго». З мовы краўцоў — фразеалагізм **шыта белымі ніткамі**, музыкантаў — **іграць першую скрыпку**, вайскоўцаў — **біць адбой**, з месца **ў кар'ер**. Сталі ўстойлівымі выразы з мовы паляўнічых: **даць пудла і след прастыў**, **па гарачых слядах**, **збіць з тропу**, **ні пуху ні пра**. Выраз **ні пуху ні пра** ўжываецца як пажаданне поспеху, удачы. Як сцвярджае І. Лепешаў, раней гэта было пажаданне паляўнічым, выказанае ў адмоўнай форме, каб не сурочыць. Пярэ ў гэтым выпадку абазначала «птушкі», а пух атаясамліваўся са словам «звары».

Адна з крыніц узабагацэння беларускай фразеалогіі — вусная народная творчасць. З фальклору пайшлі такія фразеалагізмы, як **казка пра белага бычка**, **у трыдзевым царстве**. Прадуктыўны шлях утварэння

фразеалагізмаў — узнікненне з прыказак у выніку іх скарачэння. У этымалагічным слоўніку падаецца каля 50 такіх прыказкавых «абломкаў», «асколкаў», значэнне якіх высвятляецца праз аднаўленне другой (страчанай) часткі: **прыйдзе каза да воза** (з прыказкі «Прыйдзе каза да воза, ды не будзе сена»), **за саломінку ўхапіцца** («Хто топіцца — за саломінку ўхапіцца»), **адрэзана луста** («Адрэзанае лусты не прылепіш»), **ваду ў ступе таўчы** («Воду ў ступе таўчы — вада й будзе»), **голад не цётка** («Голад не цётка, піражка не падсуне»). Частка прыказкі не проста адасабляецца, а набывае пераноснае, вобразнае значэнне, якога ў прыказцы маглі і не быць.

У складзе некаторых фразеалагізмаў ёсць словы-гістарызмы, што змянілі сваё значэнне. Выраз **ні кала ні двара** абазначае «анічога няма». Этымалогія яго зразумелая, калі прыняць пад увагу, што слова «кол» абазначала некалі і «невялікі ўчастак ворнай зямлі, надзел каля хаты», а двор — гэта гаспадарка. Такім чынам, яго даўнейшае значэнне — «ні зямлі, ні гаспадаркі».

Этымалагізуюцца і фразеалагічныя выслоўі — крылатыя словы з літаратурных крыніц, якія маюць і аўтара і празрыстае паходжанне [асадзі назад, людзьмі звацца, ні бэ ні мя].

У слоўнік увайшлі не толькі спрадвечна беларускія фразеалагізмы, а і запазычаныя з іншых моў — царкоўнаславянскай, лацінскай, грэчаскай, нямецкай [альфа і амега, краевугольны камень, соль зямлі, агнём і мячом, казёл адпушчэння, перакаваць мячы на аралы, Адамаў яблык, альма матэр, гордзіеў вузел]. У асобную групу вылучаюцца блізкія да запазычанняў фразеалагічныя калекі. Гэта, заўважае І. Лепешаў, своеасаблівыя копкі іншамоўных выразаў, у якіх кожны кампанент перакладаецца на нашу мову сэнсавым адпаведнікам: **як на іголках, зорка першай велічыні** (з нямецкай), **антонаў агонь**, **ката ў мяшку купляць**, **з птушынага палёту** (з французскай), **за круглым сталом, рукі прэч** (з англійскай), **пятая калона** (з іспанскай), **залатая сярэдзіна** (з лацінскай). І пра ўзнікненне такіх зваротаў прыводзяцца этымалагічныя даведкі. З кніжкі даведваемся, што выраз **пятая калона** («варожая агентура ў тыле праціўніка») узнік у 1939 годзе ў Іспаніі, у час грамадзянскай вайны.

«Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў» — вынік працяглай і настойлівай працы выхаванца кафедры беларускага мовазнаўства Мінскага педінстытута імя Горкага дацэнта Івана Лепешава, кваліфікаванага даследчыка. Бясспрэчна, першая спроба стварэння этымалагічнага слоўніка фразеалагізмаў — удалая. Кожны, хто цікавіцца жыццём, багаццем роднага слова, каму яно прыносіць радасць і асалоду, з прыхільнасцю сустрэне гэтую новую працу па беларускай фразеалогіі.

**Ніна ГАУРОШ,  
Клара ПАНЮЦІЧ,  
дацэнты Мінскага  
педінстытута  
імя Горкага.**

## ПАДАННІ ДАЎНІНЫ ГЛЫБОКАЙ

У выдавецтве «Советская энциклопедия» выйшаў першы том новай энцыклапедыі «Міфы народаў свету». Гэта двухтомнае выданне, у ім сабраны матэрыял па міфалагічных вобразах і сюжэтах усіх эпох, краін і народаў. Галоўны рэдактар новай энцыклапедыі — старэйшы савецкі этнограф доктар гістарычных навук Сяргей Токараў. Першы том змяшчае 1 620 артыкулаў, у другім томе, які выходзіць таксама сёлета, будзе каля 2 000 артыкулаў і падрабязны паказальнік. У рабоце над энцыклапедыяй удзельнічала больш за 100 аўтараў.

Энцыклапедыя адрозніваецца ад усіх, што раней выдаваліся як у нас, так і за рубяжом, шырэйшай і паўнатай.

— Перш за ўсё чытач знойдзе ў кнізе паданні, легенды, павер'і ўсіх народаў нашай краіны, — гаворыць намеснік галоўнага рэдактара доктар філалагічных навук Елізар Меляцінскі. — У цэнтры ўвагі аўтараў не толькі міфы ўсходніх славян (рускіх, украінцаў, беларусаў) і іншых славянскіх народнасцей, але і параўнальна малавядомыя персанажы і сюжэты паданняў роднасных ім балтыйскіх народаў — літоўцаў, латышоў, старажытных

прусаў. Не забыты і міфы народаў нашай Сярэдняй Азіі, Паволжа, Каўказа.

Бадай, ні ў адной з ранейшых энцыклапедыяў або даведнікаў не былі з такой паўнатай асветлены міфалогіі народаў краін, што сталі на шлях развіцця.

Значнае месца адведзена таму, што з дзяцінства ў кожнага з нас перш за ўсё звязваецца з уяўленнем аб міфалогіі — антычным міфам, міфалагічнай спадчыне Грэцыі і Рыма, якая столькі значыць для ўсёй наступнай культуры. Вялікую цікавасць прадстаўляюць матэрыялы, прысвечаныя хрысціянскай традыцыі і яе біблейскім караням. Дэталёва тлумачацца старажытнейшыя міфы Сярэдняй Азіі, адлюстраваны ў самых ранніх пісьмовых помніках чалавецтва. Кожны з асноўных «гісторыка-геаграфічных» раздзелаў прадстаўлены зводным артыкулам і вялікай колькасцю падрабязных артыкулаў аб асобных міфалагічных персанажы і матывах.

Энцыклапедыя багата ілюстравана. У кожным томе каля 1 000 ілюстрацый.

**С. АРЛОВА.**

## ЯШЧЭ АДЗІН ФЕСТИВАЛЬ БУДЗЕ ТРАДЫЦЫЙНЫМ

# ПА ЗАКОНАХ ДАБРЫНІ

Днямі ў Мінску адбыўся Першы фестываль Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача і тэатраў лялек БССР. Наш карэспандэнт сустрэўся з сакратаром секцыі лялечных тэатраў Беларускага тэатральнага аб'яднання Галінай ЗАБЭЛАЙ і папрасіў яе падзяліцца сваімі думкамі аб прайшоўшым фестывалі.

— Здаецца, тры ці чатыры гады назад на традыцыйным фестывалі лялечных тэатраў Прыбалтыйскіх рэспублік і Беларусі нашу рэспубліку прадстаўляў толькі тэатр з Мінска. Цяпер жа на фестывалі іх значна больш...

— Сёлетні фестываль стаў падзеяй у культурным жыцці рэспублікі, таму што ён, як кажуць, «першая ластаўка». У ім прынялі ўдзел абласныя лялечныя тэатры — Гродзенскі, Магілёўскі, Брэсцкі, якія пачалі сваю дзейнасць зусім нядаўна. Пакуль яшчэ толькі на Віцебшчыне няма свайго прафесійнага дзіцячага тэатра. Але ён хутка там будзе. І прадаваць у ім пачнуць выпускнікі тэатральна-мастацкага інстытута, якія вучыліся прафесійна акцёр-лялечніка. Уважліва ставіцца дзяржава да дзіцячых тэатраў, таму што тэатр для дзіцяці з'яўляецца сапраўднай школай, дзе яны вучацца дабрыні і чалавечнасці.

— На фестывалі было паказана 11 спектакляў, тры з якіх — работы тэатра юнага гледача: новая пастаноўка па раманах Астроўскага «Ян гартавалася сталь», спектакль «Бэмбі» Зальтана і спектакль «Кліч» ансамбля пантамімы, якія ўзнімаюць вельмі важныя пытанні сучаснасці — праблему актыўнасці моладзі, яе удзелу ў будаўніцтве новага грамадства. Раскажыце пра работы лялечнікаў.

— Галоўны глядач лялечных спектакляў — дзеці. Менавіта ім адрасуецца большасць спектакляў, прывезеных на фестываль у Мінск. Гамяльчане паказалі дзве работы — «Казку пра цара Салтана» Пушкіна і сучасную казку Осцера «Чалавек з хвостом». Гродзенскі тэатр — казку «Людвіг і Тура». Магілёўскі лялечны парадаваў цікавай п'есай «Андраў усіх мудрай», створа-

най паводле народных беларускіх казак. У ёй шмат музыкі, гумару... Зусім іншы матэрыял пакладзены ў аснову спектакля «Крок у бесмяротнасць» Брэсцкага тэатра. Беларуска паэтэса Ніна Мацяш напісала п'есу пра гераічны подзвіг у час Вялікай Айчыннай вайны хлопчыка, свайго земляка з Брэсцкшчыны, Ціхана Барана, які завёў атрад фашыстаў замест партызанскага лагера ў гнілыя балоты, дзе ўсе карнікі загінулі. П'еса расказвае юным глядачам пра гісторыю Радзімы, выходзіць паучыць патрыятызму, нянавісці да ворагаў. Дзеянне пабудавана па законах казкі, дзе дабро заўсёды перамагае зло, якое існуе тут у вобразе агідных гномаў у фашысцкіх касках.

Дзве новыя работы паказаў на фестывалі і Дзяржаўны тэатр лялек — казку «Гадзіннік з зязюляй» і спектакль па драматычнай кантаце Пабла Нэруды «Зорка і смерць Хаакіна Мур'еты», які паставіў малады рэжысёр Аляксей Ляляўскі.

— Гэтая работа, дарэчы, адзначана як адна з лепшых на фестывалі. На абмеркаванні спектакляў у адрас пастаноўкі — пераможцы былі выказаны трапныя прафесійныя заўвагі. Крытыкі сыхлілі на думцы, што гэты спектакль адкрывае новыя перспектывы развіцця беларускага тэатра. Мне ж здаецца, што галоўнай вартасцю работы з'яўляецца яе публіцыстычнасць, насычанасць сапраўдным жыццём, болей за чалавецтва, якое можа апынуцца на краі гібелі...

— У аснову спектакля, пра які вы казалі, пакладзена біяграфія чылійскага патрыёта, раскаваецца пра час, у які ён жыў. Рэжысёр не толькі камандзіруе падзеі, учынікі герояў. Ён імкнецца выклікаць у глядача спачуванне да чылійскага народа, абурэнне палітыкай чорных палкоўнікаў, пратэст супраць сіл рэакцыі, што ўзнімаюць галаву. І ў гэтым сэнсе спектакль канцэнтруе ў сабе дух сёлетняга фестывалю: яго антываенную скіраванасць, гуманістычны пафас.

— Вам, як спецыялісту па лялечных тэатрах рэспублікі,



зразумела, вядомы ўсе цяжкасці станаўлення маладых калектываў. Пра што вам хацелася пагаварыць асабліва?

— Праблема рэпертуару стаіць на першым плане. На жаль, пакуль яшчэ няшмат у нас п'ес, створаных на мясцовым матэрыяле, працягнутых духам і традыцыямі беларускага народа. Праўда, я б хацела адзначыць вельмі плённую работу паэтэсы Вяргініскага, які напісаў дзве выдатныя п'есы. Будзем спадзявацца, што супрацоўніцтва працягнецца.

— Хацелася б даведацца, як вы ацэньваеце гэты фестываль, які, напэўна, павінен стаць традыцыйным?

— Дазволю сабе паўтарыць словы аднаго з акцёр-лялечнікаў, сказаныя ім на развітанне з Мінскам: «Нам трэба часцей сустракацца для знаёмства з творчасцю сваіх калегаў, напрамкамі развіцця сучасных тэатраў». Менавіта з гэтых пазіцый фестываль быў вельмі плённым: былі сустрэчы калегаў, было знаёмства з іх работамі, абмен думкамі. Вырашана наступны фестываль лялечных тэатраў правесці ў адным з абласных цэнтраў рэспублікі.

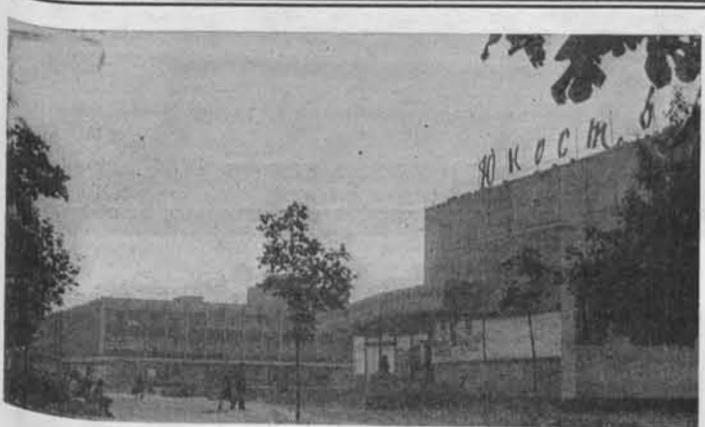
**Гутарку вяла  
Таццяна АНТОНАВА.**

**НА ЗДЫМКУ:** сцэна са спектакля Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек БССР «Гадзіннік з зязюляй», пастаўленага рэжысёрам **В. КАЗЛОВАЙ**.  
**Фота А. ВАНШТЭЙНА.**

## УВАСКРАШАЮЧЫ СТАРОНКІ ВАЙНЫ

«Званы Хатыні» — так называецца новы спектакль Маскоўскага акадэмічнага тэатра імя У. Маякоўскага, створаны рэжысёрамі У. Партновым, У. Кандратавым і заслужаным артыстам РСФСР Я. Лазаравым па матывах апавесцей лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР Васіля Быкава «Трэцяя ракета» і «Пайсці і не

вярнуцца». Прэм'ера гэтай работы, якая ўваскрэае гераічныя, поўныя драматызму старонкі барацьбы савецкага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, адбылася напярэдадні Дня Перамогі ў філіяле тэатра, што адкрыўся нядаўна ў Маскве.



Кінатэатр «Юнацтва» і Палац культуры хімікаў у Светлагорску.

**Фота І. ЮДАША.**

нашы спавутыя землякі

# САРАТНІК СЯРГЕЯ КАРАЛЁВА

12 красавіка 1961 года. Гэту дату ніколі не забудзе чалавечтва. Здзейснілася мара людзей: чалавек падняўся ў космас! І гэтым чалавекам быў грамадзянін СССР Юрый Гагарын.

Прыемна ўсведамляць, што да гэтай грандыёзнай справы самае непасрэднае дачыненне меў наш зямляк, ураджэнец Слуцка Сямён Косберг, канструктар касмічных рухавікоў.

Сямён Арыевіч нарадзіўся ў 1903 годзе ў сям'і каваля. Бацька марыў: вырасце сын і замяніць яго каля горна. Але накіравана хлопцу лёсам было іншае. Рэвалюцыя адчыніла сыну кавалю шлях у навуку. Сямён заканчвае рабочы факультэт, паступае ў політэхнічны інстытут у Ленінградзе.

У тыя гады агудным захваленнем моладзі была авіяцыя. Косберг заканчвае авіяцыйны інстытут і займаецца ў праектнай арганізацыі рухавікамі для самалётаў.

У 1941 годзе С. Косберг узначаліў канструктарскае бюро, вынікамі працы якога зацікавіліся і шырока карысталіся стваральнікі самалётаў С. Лавачкін, А. Тупалеў.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны канструктарскае бюро Косберга пераклучылася на ракетныя рухавікі. Сямён Арыевіч быў у ліку тых, хто ўжо ўсведамляў неабходнасць сур'ёзных касмічных даследаванняў. Неўзабаве ён пазнаёміўся з Сяргеем Каралёвым і атрымаў ад яго парадку займацца распрацоўкай рухавікоў для ракет. У хуткім часе калектыву Косберга і канструктарскае бюро Каралёва стварылі свой

першы вадкасны ракетны рухавік.

Адзін з супрацоўнікаў Сямёна Арыевіча аднойчы вобразна заўважыў, што менавіта гэты рухавік і вывеў Косберга ў космас.

Што гэта быў за рухавік? Аб гэтым раскажае інжынер Герман Назараў:

— Тры першыя штучныя спадарожнікі Зямлі былі выведзены на арбіту двухступенчатай ракетай-носьбітам канструкцыі С. Каралёва. Далейшае вывучэнне космасу было немагчыма без трэцяй ступені. Справа, за якую ўзяўся Косберг, была новай, незвычайнай! Трэба было стварыць рухавік, які ў касмічным вакууме завяршае разгон апарата да нябачаных раней хуткасцей (так званая другая касмічная хуткасць), неабходных для далейшага палёту па законах нябеснай механікі — без прыкладання дадатковай энергіі.

Трэцяя ступень вывела першыя касмічныя апараты ў бок Месяца. Яна дала магчымасць стварыць першы штучны спадарожнік Сонца, упершыню дасягнуць паверхні Месяца і сфатаграфавалі яго адваротны бок. За гэтыя трыумфальныя палёты выдатнаму канструктару Сямёну Косбергу была прысуджана Ленінская прэмія. Яго імем назвалі кратэр на адваротным баку Месяца.

У той незабыўны дзень 12 красавіка 1961 года С. Косберг разам з усімі, хто быў на касмадроме, з хваляваннем сачыў за запускам касмічнага карабля з чалавекам на борце.

Чуецца голас Юрыя Гагарына. Ён паведамляе аб сваім стане, аб перагрузках. Доўгачаканае: «Палёт нармальны». І нарэшце раздаецца: «Косберг спрацаваў!»

Гэта азначала: карабель выйшаў на арбіту.

Пасля палёту Гагарына калектыву Косберга працаваў яшчэ з большай энергіяй. Ён стварыў рухавікі для другой і трэцяй ступеняў ракеты-носьбіта «Пратон», з якой звязаны многія знамянальныя падзеі, у ліку іх дастаўка на Месяц месяцахода, запуск міжпланетных апаратаў, якія ўзялі грунт на Месяцы, зрабілі пасадку на Марсе і Венеры.

Шмат бы яшчэ здзеянні галоўны канструктар рухавікоў, каб не трагічная гібель у студзені 1965 года пры аўтамабільнай катастрофе.

Сястра Косберга, жыхарка Слуцка Раіса Байціна, раскажае, што брат марыў павываць у родным горадзе, ды ўсё не выпадала, усё адкладваў... І вось ён у родным Слуцку. Назаўсёды — у імені вуліцы, якая названа ў гонар земляка, Героя Сацыялістычнай Працы, доктара тэхнічных навук, лаўрэата Ленінскай прэміі Сямёна Косберга.

Днямі закончыўся палёт касмічнага карабля, на борце якога быў беларус Уладзімір Кавалёнак. Карабель вывела ў космас трэцяя ступень Косберга, якая паклала пачатак новаму этапу асваення калязямной прасторы.

Рыгор ПАСТРОН.

## ПОРТ

### ВОСТРЫ КЛІНОК А. РАМАНЬКОВА

Першыя дні першынства краіны па фехтаванні, якое праходзіла ў Маскве, не прынеслі радасці беларускім спартсменам. Пакінулі вялікі спорт неаднаразовыя чэмпіёны Алімпіяд, свету, кантынента і СССР Віктар Сідзяк і Алена Бялова. І пакуль што замяніўшым іх маладым фехтавальчыкам цяжка было сапернічаць з імянітымі, што выступалі ў іншых камандах рэспублікі.

Вялікія надзеі трэнеры і аматары спорту нашай рэспублікі звязвалі з выступленнем рапірыстаў. Тут, як кажуць, што ні ўдзельнік, то знакамітасць: браты Аляксандр і Уладзімір Раманьковы, Уладзімір Лапіцкі. Аб Лапіцкім трэба сказаць некалькі добрых слоў. На Ма-

скоўскай Алімпіядзе ён атрымаў цяжкую траўму, але мужны спартсмен зноў вярнуўся ў вялікі спорт.

Фінальныя паядзнікі ўпэўнена правёў неаднаразовы чэмпіён свету і краіны Аляксандр Раманькоў, які заваяваў залаты медаль.

### ЧЭМПІЁНЫ... АЎСТРЫЯ

Усе тры савецкія бадмінцісты, якія прымалі ўдзел у адкрытым чэмпіянаце Аўстрыі, вярнуліся з медалямі. Тытул мацнейшых у мужчынскім парным разрадзе заваявалі спартсмены з Днепрапятроўска Віктар Самарын і Леанід Пакін. А шматразовы чэмпіён СССР мінчанін Анатоль Скрышко, выступаючы ў адзіночным разрадзе, падняўся на трэцюю прыступку п'едэстала гонару.

У турніры ўдзельнічалі таксама спартсмены Балгарыі, Галандыі, Польшчы, Швейцарыі, Чэхаславакіі і іншых краін. Савецкія майстры валана ўпершыню ўдзельнічалі ў спаборніцтвах такога рангу.

### ДРУГІ ГОД ЗАПАР

Меркавалася, што галоўная барацьба за Кубак СССР па ручному мячу сярод мужчын будзе праходзіць паміж чэмпіёнамі краіны СКА (Мінск) і «Буравеснік» (Тбілісі) — прызёрам першынства. Але прагноз спраўдзіўся напалавіну.

У першай сустрэчы беларускія гандбалісты выйграў аднаклубнікаў з Львова — 39:28. А вось тбілісцам не пашанцавала. Яны ўступілі два мячы студэнтам ЗНІ з Запарожжа. Другі тур зноў удала правялі мінчане і ўкраінскія спартсмены. Сустрэча СКА — «Буравеснік» закончылася з лікам 32:27, а студэнты перамаглі армейцаў Львова — 30:20.

Цяпер усё павінна была вырашыць ігра паміж мінчанамі і ЗНІ. Ва ўпартым паядынку поспеху дамагліся беларускія гандбалісты — 26:23. СКА (Мінск) другі год запар заваяваў Кубак СССР.



Такую сцэну нярэдка можна ўбачыць у нашых парках. Насельнікі іх, прыручаныя вавёркі, не адмовяцца ад ласунка. Даверліва, проста з рук чалавека, бяруць яны пачастунак...

## РОСТАНЬ

Музыка І. ЛУЧАНКА

Словы І. СКУРКО

ПАВОЛЬНА, з ПАЧУШЕМ



Зноў разбудзіў птушыны спеў світанне, і



ра- зам з песняй кружыць раз-вітан-не, і



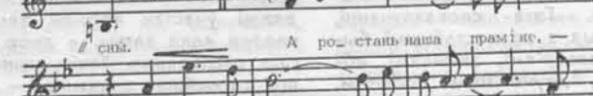
сум, як жоўты шум лясны... Ды белым бэзам пахнуць



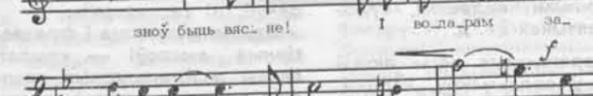
сны, ды белым бэзам пахнуць сны. 2. Няў-



сны. А ро-стань наша праміне,



зноў быць вяс-не! І вода-рам за-



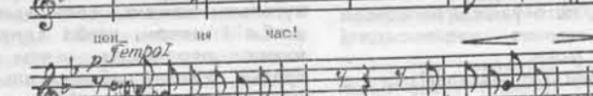
кру-жыць нас шві-цен-ня час,



во-да-рам за- кру-жыць нас шві-



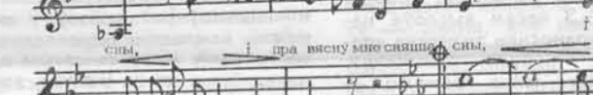
цен-ня час!



Мне сумнаве-дзю шум лясны, ды белым бэзам пахнуць



сны, і пра вясну мне сняцца сны,



пра шві-це-ння сны. / час!



Зноў разбудзіў птушыны спеў світанне, і разам з песняй кружыць развітанне. І сум, як жоўты шум лясны... Ды белым бэзам пахнуць сны, ды белым бэзам пахнуць сны. Няўжо і мне ў цішыні світаннай Ляцець услед за песняй развітаннай!.. Хоць сум навеяў шум лясны, ды пра вясну мне сняцца сны, і пра цябе мне сняцца сны.

Прыпеў:  
А ростань наша праміне,  
Зноў быць вясне!  
І водарам закружыць нас  
Цвіцення час!  
Мне сум навеяў шум лясны,  
Ды белым бэзам пахнуць сны,  
І пра вясну мне сняцца сны,  
І пра цябе мне сняцца сны.

### З народнага гумару

— Васіль, ці ты на сабе пранясеш гэты трактар? — жартам пытае пажылы чалавек у маладога хлопца.

— Дзіва што пранясу, дзядзька, — адказвае той. — Толькі мне яго на плечы паддайце.

Малы просіць у маці арэхай. — Развяжы торбачку і вазьмі сам жменьку.

— Не хачу сам. Скажы, каб мне тата даў, — плача малы.

— Чаму? — пытаецца маці. — А ў таты жменя большая.

У першым класе ідзе ўрок чытання. Пятрок чытае подпіс пад малюнкам на літарках: — Сы-у-мы-кы-а... — Ну, і што атрымаецца? — Торбачка.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

## НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.  
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 976